bulabit, et ponet in via gressus suos. Justificationis exordium in adultis, a Dei præveniente gratia sumitur, XIV, 598, 1. Ad eam tria concurrunt, XX, 613, 1. Justificatio impii divinius est opus quam creatio universi, XI, 542, 1; XII, 130, 2; XIV, 152, 1, 2; XV, 240, 1; XVII, 122. 2; XVIII, 596, 1, 2. Cur dicatur creatio, XVIII, 603, 1 : *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis quæ præpavavit Deus, ut in illis ambulemus.* Est mystica resurrectio, XIX, 289, 2. Justificati, suam justitiam, licet libere a se acceptam, gratiæ tribuere debent, XVIII, 188, 1 : *Sic ergo et in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si autem gratia, jam non ex operibus.*

4° *Justificatio impii non solum fidei ascribitur, sed etiam aliis virtutibus, et quo sensu.* Justificationis ordo et modus quis, IX, 72, 2; *Psalm.*, I, 33, 2.

Primo. *Attribuitur spei*, XVIII, 140, 1 : *Spe enim salvi facti sumus.*

Secundo. *Charitati*, V, 287, 2 : *Odium suscitat rixas, et universa delicta operit charitas*; XVI, 128, 1, 2 : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum; cui autem minus dimittitur, minus diligit*; XVIII, 562, 1, 2 : *Nam in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides quæ per charitatem operatur*; XX, 355, 1, 2 : *Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum.*

Tertio. *Timori*, V, 30, 1 : *Timor Domini principium sapientiæ*; 260, 2; 261, 1; VI, 375, 2 : *Beatus homo qui semper est pavidus; qui vero mentis est duræ, corruet in malum*; XI, 69, 1, 2 : *Initium sapientiæ timor Domini*; 75, 2 : *Timenti Dominum bene erit; et in diebus consummationis illius benedicetur. Plenitudo sapientiæ est timere Deum, et plenitudo a fructibus illius*; 80, 2 : *Timor Domini expellit peccatum, nam qui sine timore est non poterit justificari.* Justificatio impii et peccatoris a timore servili incipit; 158, 1, 2 : *Tribulationem et metum, et probationem inducet super illum, et cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ*, XX, 603, 1 : *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foris mittit timorem.*

Quarto. *Pœnitentiæ operibus*, XII, 636, 1, 2 : *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit omnia præcepta, et fecerit judicium et justitiam, vita vivet, et non morietur*; XVI, 187, 1 : *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*; XVIII, 465, 1, 2 : *Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.*

Quinto. *Operibus bonis*, XX, 124, 1, 2 et seqq. : *Sic et fides, si non habeat opera, mortua est*; 127, 2; 128, 1, 2 : *Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?*

5° *In quo consistat justificatio, et qui sint ejus effectus.* Formalis justificatio consistit in justitia positiva intrinseca, XVIII, 103, 1, 2 : *Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita et per unius obeditionem, justi constituentur multi*; 640, 1, 2 : *Renovamini autem spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem qui secundum Deum creatus est, in justitia et sanctitate veritatis.* Justificatio formalis consistit in charitate et gratia nobis insita quæ se cum affert Spiritum sanctum. XX, 411, 2 : *Per quem* (Christum) *maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* In ea quoque nobis datur persona Spiritus sancti, totaque deitas, 411, 2. In primo justificationis instanti infunditur homini charitas et gratia, per quam fit particeps divinæ naturæ, XVIII, 140, 1. Justificatio generationi assimilatur, et quomodo peragatur, 79, 2 : *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus.* In justificatione peccator ater dealbatur, XIV, 306, 1. Justificatio reddit Deum animæ præsentem, XVII 333, 2; 335, 2 : *In ipso enim vivimus, movemur et sumus.* In ea cujusque animæ Deus se communicat, tum per gratiam, tum per seipsum, XX, 36, 1 (*Vide* Gratia sanctificans.)

6° Justificatio septuplex ab Israele ablata est, XII, 614, 2. Justificatio multorum Ninivitarum, 54, 1, 2.

JUSTINA (S.). S. Justina quomodo Asmodæum se ad amorem allicientem superarit, IV, 279, 2.

JUSTINIANUS. Justinianus imperator Codicem juris digeri jussit; factus postea Eutychianus, afflixit Sylverium et Agapetam summos Pontifices, XXI, 214, 1. Justiniani *Institutiones* vocantur elementa juris, XVIII, 549, 2. Jurantem per Dei aliquod membrum ultimo supplicio dari jussit, XI, 466, 1. Justinianus quamdiu fuit catholicus, fuit felix; at postquam hæreticus, infelix, 709, 2. Contactu reliquiarum sanctarum sanitati restitutus est, 762, 1. Pretiosissimam mensam templo S. Sophiæ dono dedit, XIV, 553, 2.

JUSTINIANUS JUNIOR. Justinianus imperator junior Manichæos multos flammis tradidit, XIX, 115, 2.

JUSTINUS (S.). S. Justinus Sichimita fuit, XVII, 173, 2; 327, 1. Ejus errores per varias sectas philosophorum, X, 557, 1. Per litteras sacras et Prophetarum lectionem convertitur, I, 3, 1. Ubinam sapientium quam quærebat, invenit, VII, 606, 2. In sola lege Christi quietem et sapientiam reperit, IX, 60, 1; XX, 35, 1. Per constantiam martyrum etiam ad fidem adductus est, XIX, 231, 2.

S. Justinus an sit auctor libri *Quæstionum LXXXV ad Orthodoxos*, X, 441, 1. Prophetiam Jeremiæ citat quæ non extat, IV, 86, 2.

JUSTINUS (S.) presbyter et martyr. S. Justinus sepeliendo corpus S. Laurentii martyrium adeptus est, IV, 273, 1.

JUSTINUS HISTORICUS. Justini historici men-

dacium, I, 534, 1, 2; 537, 2. Et error, 424, 2.

JUSTINUS IMPERATOR. Justinus imperator exterminari jussit arianismum, IV, 214, 1. Per Narsem Totilam regem repressit, 231 1. Justinus Joanni Pontifici Constantinopolim venienti cum tota urbe occurrit, et ad pedes ejus augustalia ornamenta abjecit, XI, 592, 2.

JUSTITIA. Nullum fere verbum tam diversimode in Scriptura sacra accipitur. Ut omnis igitur æquivocatio de medio tollatur, sequentem ordinem in indice distribuendo, statuimus, I. Quotuplici sensu vox *justitia* in Scriptura sumatur; II. Justitia Dei, III. Justitia originalis; IV. Justitia gratum faciens, sive gratia sanctificans seu justificatio; V. Justitia seu δικαιοσύνη quæ juxta frequentiorem in Pauli epistolis acceptionem, summum apicem perfectionis moralis etiam significat, seu complexionem omnium virtutum moralium; VI. Justitia proprie dicta quæ subinde in triplicem dividitur.

I. Quotuplici sensu vox justitia in Scriptura accipiatur.—Justitia diversimode accipitur : *primo*, pro Evangelio, in quo continetur omnis justitia; *secundo*, pro omni justitia divina et humana; *tertio*, pro justitia ut virtute in se omnes virtutes continente; *quarto*, pro æquo et justo, XVII, 279, 1. *Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum* (Elymam magum), *dixit : O plene omni dolo et omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas.* Justitia Dei et Christi quadruplex statuitur : *primo*, pro passione et meritis Christi; *secundo* pro sanctitate Christi; *tertio*, pro misericordia Christi; *quarto*, pro justificatione Christi, XX, 407, 2 et seq. : *Simon Petrus, apostolus Jesu Christi, iis qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem in justitia Dei nostri, et Salvatoris Jesu Christi.* Justitiæ Dei triplex significatum : *primo*, intelligitur justitia qua Deus in se justus est, scilicet qua juste retribuit justis præmium, impiis et injustis supplicium; seu justitia qua in se justus est, id est verax in promissis; seu qua in se justus, id est bonus et benignus hominibus propter Christum; *secundo*, justitia qua Christus ex rigore justitiæ Deo Patri pro nobis satisfecit; *tertio*, justitia divina qua Deus nos justificat per Christum, XVIII, 46, 2 : *Justitia enim Dei in eo* (Evangelio) *revelatur ex fide in fidem.* Justitia iterum triplicem in Scriptura significationem patitur, scilicet accipienda est : *primo*, pro omnium virtutum complexione; *secundo*, pro eleemosyna; *tertio*, pro justitia non quali quali, sed illustri, eximia et heroica, XVII, 240, 2 : *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum et operatur justitiam, acceptus est illi.* Justitia sæpe capitur pro complexione omnium virtutum, V, 22, 1 : *Ad intelligenda verba prudentiæ, et suscipiendam eruditionem doctrinæ, justitiam, et judicium, et æquitatem*; 273, 1 : *Nil proderunt thesauri impietatis, justitia vero liberabit a morte.* Justitia capitur et pro qualibet virtute, V, 489, 2 : *Initium viæ bonæ facere justitiam : accepta est autem apud Deum magis quam immolare victimas*; 492, 1 : *Melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitate*; VI, 96, 1 : *Facere misericordiam et judicium magis placet Deo quam victimæ*; III, 1 : *Gaudium justo est facere judicium* (seu justitiam), *et pavor operantibus iniquitatem.* Justitia pro opere bono et charitate ponitur, *Psalm.* II, 189, 1. Subinde capitur pro splendore et munditie, XIV, 606, 2 : *Orietur vobis timentibus nomen meum sol justitiæ.* Ponitur pro eleemosyna et misericordia, V, 329, 1; VI, 111, 1; XI, 679, 2. *Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque indu : in domum tuam...... : Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanctitas tua citius orietur, et anteibit faciem tuam justitia tua, et gloria Domini colliget te*, XIII, 113, 2. Justitia capitur pro humilitate, XVII, 366, 2. Justitia omnis est humilitas, XV, 102, 1 : *Respondens autem Jesus, dixit ei* (Joanni Baptistæ). *Sine modo, sic enim nos decet implere omnem justitiam.* Per *justitiam* explicat Scriptura omne officium virtutis, VI, 96, 1. Aliquando capitur pro pietate filiali, IX, 120, 2 : *Pro peccato matris restituetur tibi bonum, et in justitia ædificabitur tibi.* Justitia pro præmio justitiæ, sic iniquitas pro pœna iniquitatis accipitur, XI, 578, 2 : *Utinam attendisses mandata mea! Facta fuisset sicut flumen pax tua, et justitia tua sicut gurgites maris.* Justitiæ dicuntur præcepta, XII, 433, 2 : *Peccavimus, impie egimus, inique gessimus, Domine Deus noster, in omnibus justitiis tuis.* Justitia duplex est : *prima* virtus quæ cuique suum tribuit; et *secunda*, complexio omnium virtutum, XV, 146, 2 : *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Alia est justitia ima, alia media, alia summa, 109, 1. *Justitiam esurire* quid sit, 146, 1 et seqq. : *Propter justitiam pati*, quid sit, idque beatum est propter tres causas, 150, 1, 2 : *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*; XX, 329, 1 : *Sed et si quid patimini propter justitiam, beati.*

II. Justitia Dei (*Vide* Deus, Cap. III, Art. III, § 10).

III. Justitia originalis. — In justitia originali Deus creavit Adam, VII, 279, 1, 2 : *Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, et ipse se infinitis miscuerit quæstionibus.* Justitia originalis Adami qualis fuerit, I, 71, 2 : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*, VII, 279, 1, 2. In qua sita, 280, 1. Justitia originalis præstabat gratiæ Christi, IX, 449, 1 : *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui.*

IV. Justitia sanctificans seu gratum faciens. — 1° *Justitiæ fons.* Fons justitiæ omnis sive homini, sive Angelo, *Job.* 203, 2. Justitia omnis, id est sanctitas, a Deo provenit, est opus gratiæ, non

naturæ, VI, 56, 1, 2. Hæc est a Prophetis prædicta, XVIII, 172, 2 et seq. Vera per Evangelium Christi revelatur, 49, 1.

2° *Quomodo hominibus obtingat.* In quo justitiam Judæi et Gentiles collocarent, XVI, 577, 1 : *Cum venerit ille* (Paracletus), *arguet mundum de peccato, et de justitia, et de judicio : de peccato quidem, quia non crediderunt in me ; de justitia vero, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me ; de judicio autem, quia princeps hujus mundi jam judicatus est.* Ea quæ ex lege est, adversa et opposita justitiæ Dei, XVIII, 176, 1, 2 : *Moyses enim scripsit, quoniam justitiam, quæ ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea. Quæ autem ex fide est justitia, sic dicit..... Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo : hoc est verbum fidei quod prædicamus. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris.* Justitia quæ ex lege est redemptionem Christi evacuat, 561, 2 : *Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini, a gratia excidistis.* Lex justitiæ non est lex vetus, sed lex gratiæ, 173, 2 : *Quid ergo dicemus? quod Gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam : justitiam autem quæ ex fide est. Israel vero sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit.* Obtingit illa non per legem aut circumcisionem, sed per fidem, 84, 1 : *Non enim per legem promissio Abrahæ, ut hæres esset mundi ; sed per Justitiam fidei.* Benedictio et hæreditas Abrahæ est justitia, 162, 2. Illa justitia tribuitur fidei, et quomodo, 76, 1 : *Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.* Quomodo quærenda est ex lege fidei, non factorum, *ibid.* : *Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum! Non : sed per legem fidei.* Datur ea, non tamen ex nuda fide, sed ex operibus, 60, 2 : *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Justitia inchoatur, conservatur et promovetur fide, XIX, 467, 1 : *Justus autem meus ex fide vivit.*

3° *Quomodo in nobis sit.* Justitiam imputativam docent hæretici, XVI, 16, 1. Illa justitia rejicitur et refutatur, I, 202, 2 ; XVII, 153, 1 ; XX, 71, I ; *Psalm.*, II, 439, 1. Justitia Christi nobis non nude imputatur, XVIII, 160, 1. Nec hæc externa imputativa Christi justitia, sed proprie et inhærens justo competit, 80, 2 ; 81, 1, 2 ; 94, 2 : *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis* ; 104, 1 : *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per unius obeditionem justi constituentur multi* ; 258, 1 : *Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio* ; 589, 2 : *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo.* Per Christum intravit, non imitatione, sed per se, et per communicationem Christi, XVIII, 97, 1. Christus factus est nobis justitia meritorie et satisfactorie, 255, 1. Item exemplariter, efficienter et finaliter, *ibid.*, 2. Justitia Dei quomodo fiamus, 455, 2 : *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.* Vera justitia in reconciliatione hominis cum Deo consistit, 176, 1 : *Ignorantes enim Dei justitiam, et suam quærentes statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.* Ejus in homine habitantis tria indicia, XX, 575, 2 : *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Ejus in regnum anima quod sit, XVIII, 112, 1 : *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus ; sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viventes.* Quid sit vivere justitiæ, 106, 1 : *Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?*

4° *Justitiæ effectus et fructus.* Ejus sex fructus et excellentiæ ; *primus*, pax ; *secundus*, spes gloriæ ; *tertius*, magnitudo animi et lætitia in adversis ob spem gloriæ ; *quartus*, est quod per eam efficimur Deo amici et dilecti per charitatem ; *quintus*, quod per eam a Deo in filios adoptamur ; *sextus*, est merces vitæ æternæ, XVIII, 91, 1, 2 et seqq. : *Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem et habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, et gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* Justitia in mentem veniens est lux, *Job*, 719, 1 : *In qua via lux habitet, et tenebrarum quis locus sit, ut ducas unumquodque ad terminos suos, et intelligas semitas domus ejus?* Justitiæ potissimum effectus est placere Deo, XVIII, 80, 2. Justitia ostendit aliquem esse filium Dei, XX, 572, 1 : *In hoc manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli ; omnis qui non est justus* (Græca et Syrus), *omnis qui non facit justitiam, non est ex Deo.* Justitia et injustitia semper crescere possunt, V, 116, 1 : *Justorum autem semita, quasi lux splendens ; procedit et crescit usque ad perfectam diem.* XXI, 421, 1 : *Qui nocet, noceat adhuc ; et qui in sordibus est, sordescat adhuc ; et qui justus est, justificetur adhuc* (Syrus *justitiam faciat adhuc*) ; *et sanctus, sanctificetur adhuc.* Justitia est in nobis causa moralis resurrectionis, XVIII, 132, 2 : *Quod si Spiritus ejus habitat in vobis : qui suscitavit Jesum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.* Justitia est salus inchoata, 178, 2 : *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, 187, 2 : *Sic ergo et in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ, salvæ factæ sunt.* Justitia hominum inchoata est, Angelorum perfecta, XX, 561, 1, 2 : *Si scitis quoniam justus est* (Christus), *scitote quoniam et omnis qui facit justitiam ex ipso natus est.* Qualem justitiam cœli

habeant, 491, 2 : *Novos vero cœlos, et novam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat.* (*Vide* GRATIA SANCTIFICANS, JUSTIFICATIO).

V. JUSTITIA UT EST MORALIS PERFECTIONIS SUMMUS APEX, ET OMNIUM VIRTUTUM COMPLEXIO. 1° Ejus natura et partes. Justitia oralis et generalis sita est in observantia omnium mandatorum Dei, et capitur pro religione et qualibet virtute, IX, 75, 1 : *Religiositas custodiet et justificabit cor, jucunditatem atque gaudium dabit* ; 83, 1 ; 84, 1 : *Fili, concupiscens sapientiam, conserva justitiam ; et Deus præbebit illam tibi* ; 89, 2 : *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore* ; 422, 1 : *Da et accipe, et justifica animam tuam. Ante obitum tuum operare justitiam, quoniam non est apud inferos invenire cibum.* Generatim est complexio virtutum, ita ut quælibet virtus sit pars ejus, VIII, 271, 1. Justitia generalis est velut vestis poderis, X, 25, 2 : *Si sequaris justitiam, apprehendes illam ; et indues quasi poderem honoris et inhabitabis cum ea, et proteget te in sempiternum, et in die agnitionis invenies firmamentum.* Eaque duplex, *ibid.*, et seq. Nosse Deum, perfecta justitia, qua ratione, VIII, 577, 1, 2 : *Nosse enim te, consummata justitia est ; et scire justitiam et virtutem tuam radix est immortalitatis.* Justitiæ christianæ partes sunt duæ, 22, 1. Justitiam facere, et opera justa facere, quomodo differant, XX, 568, 2 : *Qui facit justitiam justus est.* Justitia humana incerta et imperfecta, *Job*, 231, 2 : *Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, et loquar meis verbis cum eo. Qui etiamsi habuero quidpiam justum, non respondebo ; sed meum judicem deprecabor.*

2° *Ejus effectus.* Tres justitiæ generalis in homine effectus, X, 26, 1. Ejusdem sex fructus, XI, 434, 1. Dat bonam conscientiam, VI, 361, 1 : *Fugit impius, nemine persequente ; justus autem quasi leo confidens absque terrore erit.* Est animosa, justosque facit animosos, 360, 2. Ejus comes est pax, IX, 182, 2 : *Esto firmus in via Domini, et in veritate sensus tui et scientia, et prosequatur te verbum pacis et justitiæ.* Justitia est via ad pacem animæ consequendam, XVI, 50, 2. Est unicum medium ad sapientiam, VIII, 270, 1. Custodit justum, V, 378, 1 : *Justitia custodit innocentis viam, impietas autem peccatorum supplantat.* Facit asseclas suos longævos hic et in futuro æternos, 502, 1 : *Semita justorum declinat mala ; custos animæ suæ servat viam suam.* Eos ad extremam senectutem deducit, 513, 1 : *Corona dignitatis senectus, quæ in viis justitiæ reperietur.* Hæc liberat justos sæpe a morte præsenti, semper ab æterna, 272, 2. Proteget et confirmabit hominem in die judicii, X, 26, 1 ; 158, 2 : *Qui timent Dominum, invenient judicium justum, et justitias quasi lumen accendent* ; 436, 1 : *Illi viri misericordiæ sunt quorum pietates* (græce δικαιοσύναι *justitiæ*) *non defuerunt.* Pro justitia usque ad mortem certandum, IX, 167, 2 : *Pro justitia agonizare pro anima tua, et usque ad mortem certa pro justitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.*

VI. JUSTITIA PROPRIE DICTA. 1° *Ejus natura.* Justitia proprie dicta virtus est jus suum cuique reddens, VI, 110, 2 ; VIII, 270, 2 : *Diligite justitiam qui judicatis terram.* Cur sit maxima virtutum moralium, V, 451, 1 : *In abundanti justitia virtus maxima est.* In æqualitate præcise consistit, V 312, 1. Ejus decus et scnema, *ibid.*

2° *Justitia (tum præsertim legalis, tum distributiva) quos maxime deceat.* Justitia est virtus regum, VIII, 270, 2 : *Diligite justitiam, qui judicatis terram.* Justitia et veritas regi necessaria, *Psalm.*, I, 284, 2. Justitia et potentia in vero principes requiruntur, XI, 260, 2 : *Et erit justitia cingulum lumborum ejus, et fides cinctorium renum ejus.* Justitia et æquitas rectores reipublicæ decent, V, 27, 2. Ejus partes et munia per regem denotantur, VI, 468, 2. Hanc principes tueri maxime debent, VIII, 270, 2. Quantum regi prosit, V, 496, 2 : *Abominabiles regi qui agunt impie : quoniam justitia firmatur solium.* Justitia est centrum regni tripliciter, VI, 394, 1 : *Rex justus erigit terram, vir avarus destruit eam.* Custodit reges, 85, 1. Et quibus in rebus possint eam ostendere, 85, 2. Quomodo elevet maxime reges, regna et respublicas, V, 442, 2 : *Justitia elevat gentem, miseros autem facit populos peccatum.* Ea viget maxime tempore pacis, XI, 578, 2.

3° *Justitiæ distributivæ partes.* Graviter justitiam lædit qui ineptum ad officia promovet, VI, 40, 2.

4° *Justitia distributiva vindicativa quid exigat*, VII, 150, 1 : *Et dixi in corde meo : Justum et impium judicabit Deus, et tempus omnis rei tunc erit.* Justitia finis est judicii, XIV, 203, 1 : *Propter hoc lacerata est lex, et non pervenit ad finem judicium.* Justitiæ virtutis descriptio et effigies, XIII, 73, 1 ; XVII, 436, 2. Pingitur ut virgo libram tenens et gladium, cur, IX, 546, 1, 2. Ejus violatio symbolicum stuprum est, *ibid.* : *Concupiscentia spadonis devirginabit juvenculam : sic qui facit per vim judicium iniquum.* Pingitur cæca cum bilance æqua, XIX, 248, 1, 2 : *Testor coram Deo et Christo Jesu, et electis angelis, ut hæc custodias sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.* Justitia comes est veræ fidei, XI, 115, 1 : *Quomodo facta est meretrix civitas fidelis et plena judicii? Justitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ.* Justitia vigeat in tribunali, VI, 401, 2 : *Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.* Judices debent esse dilectores justitiæ, *Job*, 658, 2 : *Numquid qui non amat judicium sanari potest? et quomodo tu eum qui justus est, in tantum condemnas?* Justitia in omnibus causis est attendenda, IV, 148, 2. *Justitiam judicare*, quid, *Psalm.*, 1, 52, 2 : *Quoniam fecisti judicium meum et causam meam ; sedisti super thronum, qui judicas justitiam.* Jus-

titiam evertens in judicio forensi graviter peccat, V, 540, 1 : *Qui justificat impium, et qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Dominum.* Pervertitur per munerum acceptionem, VI, 383, 1: *Qui cognoscit in judicio faciem, non benefacit, et iste pro buccella panis deserit veritatem.* Justitia insontes morte plectendo, Deum placat, II, 341, 1. Est ideo grata, quod exemplo docetur, *ibid.* Justitiæ executione honoratur Deus, III, 521, 2. Justitia locum cedendo clementiæ, eam in se commutat, IV, 225, 2.

5° *Justitia commutativa.* Justitia in lucro potior opibus immensis, X, 365, 2. *Ne pro his omnibus confundaris, et ne accipias personam ut delinquas..... De æquitate stateræ et ponderum, de acquisitione multorum et paucorum, de corruptione emptionis et negotiatorum.* Justitiæ nomine se velat ira, XX, 77, 1 (*Vide* Judex, Judicium).

JUSTUS, JUSTI. I. Qui sint justi, quomodo vocentur in Scriptura, et quibus comparentur.— 1° *Justi quinam sint*, Psalm. II, 105, 2 : *Beati qui custodiunt judicium, et faciunt justitiam in omni tempore.* Qui sint justi coram Deo, XVI, 8, 1 : *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, et justificationibus Domini sine querela.* Justus et bonus quomodo distinguantur, XVIII, 95, 2 : *Vix enim pro justo quis moritur; nam pro bono forsitan quis audeat mori?* Justi vita et rectitudo in duobus consistit, XIV, 226, 1. Justorum tres sunt classes, IX, 406, 2. Justorum sunt octo gradus et status, XXI, 36, 1. Eorum alii sunt mercenarii, alii servi, XVI, 209, 1 : *In se autem reversus dixit : Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Quomodo a Deo gignantur, et ad quid, XX, 560, 2; 561, 2 : *Si scitis quoniam justus est, scitote quoniam et omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.* Eorum proprie est vivere, XVIII, 48, 1. Quomodo ex fide vivant, XIX, 467, 1 : *Justus autem meus ex fide vivit.*

2° *Quomodo vocentur in Scriptura.* A Salomone vocantur docti, scientes et eruditi, V, 554, 1 : *Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est; et pretiosi spiritus vir eruditus.* Justus, licet ætate juvenis, dicitur tamen senex, XI, 753, 2. Justi cur dicantur filii regni et semen, XV, 331, 2 : *Ager autem est mundus; bonum vero semen, hi sunt filii regni.* Justi, filii hominis, impii jumenta, *Psalm.* I, 222, 2 : *Homines et jumenta salvabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus.* Justi vocantur pauperes in Scriptura, *Job*, 456, 2.

3° *Quibus rebus justi assimilentur.* Justus est tropologice arbor vitæ, I, 87, 2. Justus oliva fructifera, impius ligno arido similis, *Psalm.* I, 347, 2 : *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei in æternum, et in sæculum sæculi.* Justi symbolice uvæ et botri vocantur, XIV, 440, 2 : *Væ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ! Non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desideravit anima mea.* Justi et ficus quæ sit similitudo, XII, 100, 2 : *Et dixit Dominus ad me : Quid tu vides, Jeremia? Et dixi : Ficus, ficus bonas, bonas valde; et malas, malas valde, quæ comedi non possunt, eo quod sint malæ. Et factum est verbum Domini ad me dicens : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Sicut ficus hæ bonæ, sic cognoscam transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in terram Chaldæorum, in bonum;* XVI, 187, 2 *Dicebat autem* (Jesus) *et hanc similitudinem : Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, et venit quærens fructum in illa; et non invenit.* Justus myrto assimilatur ob varias analogias, XIV, 363, 2 et seq. : *Vidi per noctem, et ecce vir ascendens super equum rufum, et ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo.* Justus acervo tritici comparatur, *Job*, 152, 1 : *Ingredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.* Justus agno assimilatur, IX, 397, 1 : *Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator justo.* Aptissime columbæ comparatur, *Psalm.* I, 357, 2 : *Et dixi : Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? et volabo, et requiescam.* Justi quadrifaciales sunt ut Cherubini Ezechielis, VI, 363, 2. Justo adaptantur auri proprietates, XX, 250, 2 : *Ut probatio vestræ fidei multo pretiosior auro quod per ignem probatur, inveniatur in laudem et gloriam et honorem, in revelatione Jesu Christi.* Justi auroræ comparantur, V, 116, 1, 2 : *Justorum autem semita, quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectam diem.* Soli comparantur, X, 31, 1 : *Homo sanctus in sapientia manet sicut sol; nam stultus ut luna mutatur*, IX, 421, 1.

II. Justorum indoles et virtutes. — 1° *In justis quantus perfectionis zelus.* Justi soli ambulant in viis Dei rectis, XII, 473, 2 : *Quis sapiens, et intelliget ista? intelligens, et sciet hæc? quia rectæ viæ Domini, et justi ambulabunt in eis.* Soli Deo et justitiæ intendunt, VI, 362, 1. Justus quomodo legem Dei perpetuo meditetur, *Psalm.* I, 10, 1 : *In lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Justi exquirunt omnia Dei judicia, VI, 367, 2 : *Viri mali non cogitant judicium; qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.* Semper ad Deum respiciunt, et cum Deo ambulant, V, 117, 1. Mentem habent in Deo defixam, 367, 1. Legem Dei semper intuentur in suo capite Christo, 551, 2. Mentem habent sanctis desideriis plenam, 393, 2 : *Desiderium, si compleatur, delectat animam; detestantur stulti eos qui fugiunt mala.* Semper desiderant bonum facere et benefacere, 384, 1. Justus magis opere, quam verbo Deo placere gestit, IX, 636, 2. Justi zelo Dei tabescunt, *Job*, 601, 1. Justus profert justitiæ fructus sua sapientia et virtute, V, 342, 2 : *Fructus justi, lignum vitæ : et qui suscipit animas, sa-*

piens est. Est arbor fructifera et semper virens, V, 341, 1 : *Justi..... quasi virens folium germinabunt;* IX, 636, 2 : *Quasi palma exaltata sum in Cades, et quasi plantatio rosæ in Jericho.* In Christo et cum Christo fructus bonorum operum semper profert, *ibid.* Christum semper sitit, *ibid.* Legi est fidelis, et lex illi, X, 166, 1 : *Homo sensatus credit legi Dei, et lex illi fidelis.* Justi non exaudiunt vocem exactoris diaboli, mundi aut carnis, *Job*, 90, 2 : *Et quondam vincti pariter sine molestia, non audierunt vocem exactoris.* Justi præcipuum studium, *Psalm.* I, 29, 1 : *Quoniam ad te orabo, Domine, mane exaudies vocem meam.* Justus omni virtute pollet, V, 366, 1. Omne peccatum reprehendit, 377, 2 : *Verbum mendax justus detestabitur; impius autem confundit, et confundetur.*

Justus crescere potest injustitia, V, 115, 2. Crescit sensim, 117, 1 : *Justorum autem semita quasi lux splendens; procedit et crescit usque ad perfectam diem.* Justi crescunt ut sol, X, 32, 2. Justus semper desiderat fieri justior, XV, 146, 2 : *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Per fidem justi fiunt justiores, XVIII, 79, 1. Justus semper crescit in sapientia et sanctitate, X, 158, 2 : *Qui timent Dominum, invenient judicium justum, et justitias quasi lumen accendent.* Justi explorant modos Deo magis in dies placendi, VI, 354, 1 : *Cor iniqui inquirit mala, cor autem rectum inquirit scientiam.* Justus laborat ut augeat vitam gratiæ et gloriæ, V, 292, 1 : *Opus justi ad vitam : fructus autem impii ad peccatum.* Undequaque ansam se amplius justificandi captat, 259, 2 : *Da sapienti occasionem, et addetur ei sapientia. Doce justum, et festinabit accipere.* Ex bonis propositis quæ mane concepit, semper quietus et jucundus est, 339, 2 : *Bene consurgit diluculo, qui quærit bona; qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.* Justus sit quasi Deus omnipotens, immutabilis, XX, 563, 1. Et ei similis, 564, 2. In cogitationibus et verbis constans, 167, 2. Exercet se assidue in operibus justitiæ et virtutis, 569, 1 : *Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est sicut et ille justus est.* Justus addet manibus fortitudinem, *Job*, 377, 2; 378, 1 : *Et tenebit justus viam suam, et mundis manibus addet fortitudinem.* Justi tenaces sunt virtutis, *Job*, 141, 2. Virtuti vicini sunt et familiares, V, 551, 2. Omnes in via virtutis occurrentes difficultates singillatim perfringunt, 463, 2 : *Iter pigrorum quasi sepes spinarum; via justorum absque offendiculo.*

2° *Justorum humilitas, ejus motiva.* Primo. *Non certo sciunt se esse justos, et certo scire nequeunt se esse in gratia Dei*, VI, 56, 2 : *Quis potest dicere : Mundum est cor meum, purus sum a peccato?* XVIII, 279, 1 : *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum;* XX, 535, 1 : *Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus;* Job, 349, 2 : *Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis; et cæli non sunt mundi in conspectu ejus. Quanto magis abominabilis et inutilis homo qui bibit quasi aquam iniquitatem?* Justus nescit an Deo placeant opera sua, 95, 1 : *Quare misero data est lux?... Viro cujus abscondita est via, et circumdedit eam Deus tenebris?* 235, 1 : *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, et tædebit me vitæ meæ.* Justi quomodo certi sint de sua justitia, VII, 307, 2 : *Et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit.*

Secundo. *Justus nemo compositus Deo*, Job, 115, 1 : *Numquid homo Dei comparatione justificabitur, aut factore suo purior erit vir?* 213, 2 : *Vere scio quod ita sit, et quod non justificetur homo compositus Deo.* Justus nemo plane, IX, 223, 1 : *Non te justifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est.* Justus quomodo peccare non possit, XX, 570, 2 et seqq. : *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Ad multos annos sine peccato mortali possunt esse, X, 29, 1. Ad tempus omnia peccata venialia sine speciali privilegio justus evitare potest, sed non diu, VI, 234, 2; XX, 136, 1 : *In multis enim offendimus omnes;* 687, 2 : *Ei autem qui potens est vos conservare sine peccato, et constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos... Soli Deo Salvatori nostro per Jesum Christum gloria et magnificentia, et imperium et potestas.* Aliquando peccet venialiter necesse est in genere, XV, 402, 1. Justus non peccat in omni opere bono, ut censent hæretici, VI, 56, 1; XI, 742, 1 : *Facti sumus ut immundus omnes nos, et quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ.* Quomodo justi cadant septies, et resurgant, VI, 233, 1 : *Ne insidieris, et quæras impietatem in domo justi, neque vastes requiem ejus, septies enim cadet justus, et resurget; impii autem corruent in malum.* Cadunt in leves noxas, 233, 2. Non sunt impeccabiles, 234, 1. Cur necesse sit ut justi aliquando peccent venialiter, VII, 271, 2 : *Non est enim homo justus in terra qui faciat bonum, et non peccet.* Si in aliquod peccatum grave cadant, cito emergere conantur, VI, 235, 1. Cadentes in peccatum sunt velut fons pede conculcatus, 289, 1, 2 : *Fons turbatus pede, et vena corrupta, justus cadens coram impio.* Justus in peccatum prolabens, res deploranda est, X, 16, 2. *In duobus contristatum est cor meum, et in tertio iracundia mihi advenit... Qui transgreditur a justitia ad peccatum, Deus paravit eum ad romphæam.* Justi aliquando animales sunt, XV, 245, 1. Defectus quotidianos non intelligunt, *Job*, 219, 2 : *Si voluerit contendere* (homo) *cum eo* (Deo), *non poterit ei respondere unum pro mille.*

Tertio. *Justus ad bonum faciendum spirituali eget auxilio Dei.* Justus in omni actu meritorio actuali Spiritus sancti motione eget, V, 78, 2 : *In*

omnibus viis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos. Justi semper egent nova Dei misericordia, IX, 111, 2. Justorum auxilium a Domino, *Psalm.* I, 93, 1. Justorum clypeus. *Psalm.* I, 20, 1; *Psalm.* II, 59, 2. Justi timent et sperant, *Psalm.* I, 198, 1: *Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus.* Justi petunt in gratia Dei conservari, XVI, 662, 1: *Si manseritis in me, et verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis, petetis, et fiet vobis.* Justi omnem suam sanctitatem beatæ Virgini acceptam referunt, VI, 501, 2.

Quarto. *Quomodo se justi humilient.* Si quid per infirmitatem peccarint, statim se accusant et condemnant, V, 577, 1: *Justus prior est accusator sui, venit amicus ejus, et investigabit eum.* Antequam alios accusent, seipsos increpant, *ibid.* Tegunt laudes suas, sed vitia detegunt, *ibid.* Justus peccata levia magna existimat, *Psalm.* I, 141, 2: *Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo, multum est enim.* Si errati moneantur justi, ipsum agnoscunt, XI, 128, 2: *Vir impius procaciter obfirmat vultum suum; qui autem rectus est, corrigit viam suam;* 233, 2. Aliæ eorum proprietates dum corripiuntur, 128, 2. In sua gloria si glorientur, pejores sunt improbo, improbitatem agnoscente, VI, 312, 2: *Vidisti hominem sapientem sibi videri? Magis illo spem habebit insipiens.* Justum suam justitiam prædicare, quando præsumptio non est, *Psalm.* I, 97, 1: *Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, et secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi,* etc. Justi sunt mansueti et humiles, V, 404, 1: *In ore stulti virga superbiæ, labia autem sapientium custodiunt eos.*

3° *Justorum charitas.* Justi student obedientiæ et charitati, IX, 113, 2: *Filii sapientiæ, ecclesia justorum; et natio illorum obedientia et dilectio.* Solet justus esse misericors, IX, 370, 2. Etiam vult impium salvare sibi insidiantem, V, 351, 1. Inter impios agentes, eorum domui benedicunt, VI, 107, 1: *Excogitat justus de domo impii ut detrahat eos a malo.* Si quem peccantem videt justus, excusat, et secreto benigne corripit, 412, 2. Justi impios omnimodis convertere student, *ibid.* Quæ ipsos ad hoc rationes impellunt, *ibid.* Non invident peccatoribus gratiam et gloriam, imo mire de ea exultant, XVI, 212, 2. Quia a Deo accepti, hostias offerunt, non pro peccatis suis, sed spontaneas, ad gratiam ejus conciliandam, V, 412, 2: *Stultus illudet peccatum, et inter justos morabitur gratia.* Sua commoda proximi commodis postponunt, 371, 1: *Qui negligit damnum propter amicum, justus est.*

4° *Justorum prudentia in verbis.* Justus nil loquitur nisi præmeditatum et opportune, V, 310, 1, 2: *Labia justi considerant placita, et os impiorum perversa.* Præmeditate respondet, 473, 2: *Mens justi meditatur obedientiam; os impiorum redundat malis.* Justi semper sancta et salutaria loquuntur quæ corde volvunt, V, 286, 2: *Vena vitæ, os justi, et os impiorum operit iniquitatem;* 297, 2: *Argentum electum, lingua justi; cor autem impiorum pro nihilo;* 300, 1: *Labia justi erudiunt plurimos.* Eorum lingua instar argenti, 298, 1. Constanter veritatem proloquuntur, 298, 2. Justus sapientiam ore proloquitur, 309, 2: *Os justi parturiet sapientiam, lingua pravorum peribit.* Justus cur sapienter loquatur, *Psalm.* I, 226, 1: *Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.* Magnum verbis suis profectum facit, V, 310, 1. Est in verbis parcus, et in iis se accommodat discipulorum ruditati, et plura corde reservat quam ore proferat, *ibid.* Loquitur Deo placita, ideoque omnibus placet, 310, 2.

5° *Justorum mortificatio.* Justus corpus suum edomat et mortificat, et animæ suæ saluti consultum esse cupit, V, 326, 2; 327, 1. Qualem tamen corporis sui curam gerat, 356, 2. Justi refrænant suas cupiditates quæ sunt causæ peccatorum et perturbationum, 366, 2. Pacem animi rebus omnibus anteponunt, *ibid.* Eos delectat fuga mali et virtutis operatio, 393, 1. Justi voluntas pravis desideriis impenetrabilis, 359, 2.

6° *Justorum preces.* Eorum oratio quam sit potens et efficax, XX, 223, 1: *Orate pro invicem ut salvemini, multum enim valet deprecatio justi assidua.* Eorum oratio clavis est cœli, IV, 278, 1. Oratio justi penetrat cœlos, X, 225, 2: *Qui adorat Deum in oblectatione, suscipietur, et deprecatio illius usque ad nubes propinquabit.* Et a Deo statim exauditur, 226, 2 et seq. *Et Dominus non elongabit, sed judicabit justos et faciet judicium, et fortissimus non habebit in illis patientiam.* Justorum preces semper exaudientur, *Psalm.* I, 206, 2: *Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum.* Justus imperat Deo, X, 468, 2: *An non in iracundia ejus* (Josue) *impeditus est sol, et una dies facta est quasi duo?* Justorum adhuc viventium preces possunt exposci, XII, 599, 1, 2.

7° *Justi sunt homines cœlestes, Job*, 702, 2. Habent proprietates cœli, *ibid.*: *Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt?* Dicuntur peregrini vitæ hujus, 457, 2: *Interrogate quemlibet de viatoribus, et hæc eadem illum intelligere cognoscetis;* XIX, 478, 2: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes et salutantes, et confitentes quia peregrini et hospites sunt super terram.* Cœlestia desiderant, V, 359, 2. Ad beatitudinem cœlestem anhelant, 335, 1: *Desiderium justorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.* Spectant bona et præmia cœlestia, 551, 2. Præponunt æterna temporalibus, VI, 336, 2. Res hujus vitæ, tam prosperas quam adversas parvi faciunt, 361, 1. Terrena omnia calcant pedibus, Deum spectantes, V, 526, 2.

III. Justorum dignitas. Justus solus viri nomen meretur, *Job*, 3, 1. Justorum sapientia, virtus,

dignitas, lætitia, felicitas, luci amplæ comparatur, V, 382, 2: *Lux justorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.* Justi lucent ad instar Christi, XX, 71, 12. Justi sunt templum Dei, XVIII, 297, 1: *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo?* Justi anima est thronus, sedes et templum Dei, XVII, 86, 1. Ipsis datur Spiritus sanctus in propria persona, XIII, 297, 1, 2. Contrarium dicere error est, 298, 1. Quæ rei hujus ratio, *ibid.* Justi divinæ sunt consortes naturæ accidentaliter et substantialiter, XX, 411, 1, 2: *Per quem* (Christum) *maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* Per gratiam justus fit Deus, XVII, 86, 1. Ipsi soli sunt viva membra Ecclesiæ XIX, 293, 2: *In magna autem domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia, et quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.* Quomodo sunt filii adoptionis et servi, XVIII, 551, 1: *At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Justus est inchoate prædestinatus, X, 171, 2. Justi sunt electi complete ad gratiam et justitiam, inchoate ad gloriam, XVIII, 24, 1. Justis non est lex posita, XIX, 181, 2: *Lex justo non est posita, sed injustis et non subditis, impiis et peccatoribus,* etc. Non sunt sub lege, sed supra legem, *ibid.*

IV. Justi quantum prosint civitatibus, regnis, rebuspublicis. Justus est fundamentum mundi, V, 305, 2: *Quasi tempestas transiens non erit impius: justus autem quasi fundamentum sempiternum.* Mundo justus utilis est, injustus inutilis, 261, 2. Solo aspectu justitiam afflat, 262, 1. Ipsi sunt coagulum civitatis suæ, 490, 2: *Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.* Justi quasi columnæ rempublicam sustentant, XI, 666, 1. Ipsi sunt fulcra et bases urbium et regnorum, XX, 223, 1. Sua fiducia in Deum, subjugant urbes armis indomabiles, VI, 118, 2. *Civitatem fortium ascendit sapiens, et destruxit robur fiduciæ ejus.* Eorum felicitate omnes cives gaudent, V, 319, 2: *In bonis justorum exultabit civitas et in perditione impiorum erit laudatio.* Iis regnantibus florent regna et urbes, VI, 372, 2: *In exultatione* (Syrus *in exaltatione*) *justorum multa gloria est; regnantibus impiis ruinæ hominum;* 389, 2: *Cum surrexerint impii, abscondentur homines; cum illi perierint, multiplicabuntur justi.* In sua opulentia sunt benefici, V, 319, 2. Si sint opulenti, civitatibus mirifice prosunt, 320, 1. Et eorum benedictio eas a malis tuetur, *ibid.* Eas suis monitis, consiliis, exemplis tuentur, *ibid.* Tuentur causas pauperum, VI, 414, 2. Gaudent cum justitia administratur, 110, 2 et seq.: *Gaudium justo est facere judicium et pavor operantibus iniquitatem.* Amant justos judices, 331, 1: *Viri sanguinum oderunt simplicem; justi autem quærunt animam ejus.*

V. Justorum felicitas et merces. 1° *In hac vita.* Primo. *Omnia prospera eis eveniunt.* Justi timentis Deum bona, *Psalm.* I, 141, 2 et seq.: *Quis est homo qui timet Deum, legem statuit ei in via quam elegit? Anima ejus in bonis demorabitur, et semen ejus hæreditabit terram.* Quomodo mala justis non occurrant, X, 164, 1: *Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conservabit, et liberabit a malis.* Justis omnia quæ aggrediuntur, bene cedunt, XIV, 445, 1, 2: *Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum; sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, et terra dabit germen suum, et cœli dabunt rorem suum.* Justi pro se habent Deum vigilantem, *Psalm.* I, 206, 2. A Deo proteguntur, idque triplici custodia, X, 202, 2; 203, 1: *Timentis Dominum beata est anima ejus. Ad quem respicit, et quis est fortitudo ejus? Protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, et umbraculum meridiani. Deprecatio offensionis, et adjutorium casus, exaltans animam, et illuminans oculos, dans sanitatem, et vitam, et benedictionem.* Justi peculiariter a Deo respiciuntur, *Psalm.* I, 199, 1, 2: *Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus.* Justos perpetuo respicit Deus, *Psalm.* I, 206, 2. Eorum recordatur Dominus, V, 281, 1. Iis Deus prope est, non peccatoribus, 475, 1: *Longe est Dominus ab impiis, et orationes justorum exaudiet;* XI, 652, 1, 2. Eorum opera quot modis dicantur esse in manu Dei, VII, 304, 2 et seq.: *Sunt justi et sapientes, et opera eorum in manu Dei.* Diriguntur a Deo, VI, 75, 2: *A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?* Eorum opera a Deo prosperantur, V, 317, 1: *Justitia simplicis diriget viam ejus, et in impietate sua corruet impius.* Justos Deus servat, *Job*, 119, 1. Portantur manu Dei septempliciter, VIII, 328, 1: *Justorum animæ in manu Dei sunt, et non tanget illos tormentum mortis.* Sunt in terra ceu germen plantationis Dei. Item opus manuum Dei ad glorificandum, XI, 713, 1: *Populus autem tuus omnes justi, in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.* Propter justos omnia creata sunt, V, 487, 1, 2. Habent dominium rerum et opum totius mundi proprium et velut naturale, 526, 2: *Justus comedit, et replet animam suam; venter autem impiorum insaturabilis.* Eis omnes creaturæ serviunt, *ibid.*, 2. Justis in Ecclesia omnia serviunt, viamque ad Deum suavem faciunt, XII, 454, 2, *Obumbraverunt et sylvæ, et omne lignum suavitatis Israel ex mandato Dei.* Justis ab ipso Deo temporalia subministrantur, *Psalm.* I, 204, 2: *Timete Dominum omnes sancti ejus, quoniam non est inopia timentibus eum.* Affluunt bona

omnigenis, V, 280, 1, 2 : *Benedictio Domini super caput justi; os autem impiorum operit iniquitas.* Sunt ob operationem suam in rerum copia et gaudiis, VI, 121, 2 : *Tota die concupiscit* (piger) *et desiderat : qui autem justus est, tribuet et non cessabit.* Justi fiunt divites et honorati, V, 392, 2: *Egestas et ignominia ei qui deserit disciplinam; qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.* Bene beateque vivunt in hoc sæculo, 118, 2 : *Qui sequitur justitiam et misericordiam, inveniet vitam, justitiam et gloriam.* Quod oleum in eorum domo abundet, 117, 1, 2 : *Thesaurus desiderabilis, et oleum in habitaculo justi; et imprudens homo dissipabit illud.* Quo sensu justus, comedendo saturet animam suam, et quare, 400, 1. Justi obtinent opes impiorum, *Job*, 128, 1 : *Cujus messem famelicus comedet, et ipsum rapiet armatus, et bibent sitientes divitias ejus.* Sæpe sunt hæredes impiorum, V, 395, 2 : *Bonus relinquitur hæredes filios, et nepotes; et custoditur justo substantia peccatoris.* Justorum prosperitas diuturna, iniquorum brevis, *Psalm.* I, 234, 1, 2 : *Novit Dominus dies immaculatorum, et hæreditas eorum in æternum erit, non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur.* Quotidie justus in bonis animi et corporis corroboratur, hinc omnia adversa transcendit, V, 451, 1, 2 : *Domus justi plurima fortitudo, et in fructibus impii conturbatio.* Justi dotantur tunc temporalibus, tunc spiritualibus bonis, subinde tamen illis carent, 101, 2 : *Egestas a Domino in domo impii, habitacula autem justorum benedicentur.* Justi non pereunt fame, I, 273, 2: *Non affliget Dominus fame animam justi, et insidias impiorum subvertet; Job*, 144, 2; 145, 1. 146, 2 : *In fame eruet te de morte, et in bello de manu gladii.* Eos sæpe miraculose aluit Deus in Novo Testamento, V, 273, 2. Justum non perire, quomodo intelligendum sit, *Job*, 105, 1, 2 : *Recordare, obsecro te; quis unquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt?* Justo melius est modicum, quam ingentes divitiæ peccatoris, *Psalm.* I, 233, 2 : *Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas.*

Secundo. *Justorum juge gaudium, serenitas, securitas.* Justorum oculi sunt sereni, læti, hilares, V, 551, 1. Justus semper in lætitia est, 458, 2 : *Omnes dies pauperis, mali : secura mens quasi juge convivium.* Semper jubilare potest, X, 341, 2: *Timor Domini sicut paradisus benedictionis, et super omnem gloriam aperuerunt illum.* Cur justi in perpetuo gaudio agunt, VI, 111, 1 : *Gaudium est justo facere judicium, et pavor operantibus iniquitatem.* Justi exultatio qualis, *Psalm.* I, 214, 2 : *Anima autem mea exultabit in Domino, et delectabitur super salutari suo.* Justi Deum semper laudant, *Psalm.* I, 202, 1. *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.* Justis quantum gaudium, *Job*, 216, 1 : *Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, et labia tua jubilo.*

Tertio. *Qualiter justi in terra probentur, et in adversis feliciter se habeant.* 1° Justi sæpe in hac vita affliguntur, V, 366, 2 : *Non contristabit justum quidquid ei acciderit : impii autem replebuntur malo.* Sæpe pro impiis et per impios affliguntur, VI, 116, 2 : *Pro justo datur impius, et pro rectis iniquus.* Pro eorum delictis luunt impii sed in particulari, aliqui justi pro illis pœnas dant, 115, 2 et seq. Justos Deus exercet durius, XIX, 500, 1 : *In disciplina perseverate ; tanquam filiis vobis offert se Deus : quis enim filius, quem non corripit pater?* Permittente Deo, plerumque sunt pauperes, V, 461, 2. Justi ab impiis ludibrio habentur, *Job*, 589, 1, 2. Justus circumvenitur, dum arguit peccatorem, 458, 2.

2° Cur hic justi a Deo affligantur, V, 503, 2; 518, 1. Iis quatenus et quare ærumnæ inferantur et flagella, X, 329, 1, 2. In hac vita ob leves noxas subinde graviter castigantur, V, 343, 2 : *Si justus in terra recipit, quanto magis impius et peccator.* Justi tribulatione probantur, 524, 1 : *Sicut igne probatur argentum, et aurum camino, ita corda probat Deus.* Justi a Deo quasi in clibano coquuntur, II, 17, 1. Probantur ut aurum, *Job*, 488, 2: *Ipse vero scit viam meam, et probavit me quasi aurum quod per ignem transit.* Justus tribulatione agitur, coquitur, probatur, purgatur, seligitur, albescit et splendescit, XIII, 156, 2 : *Et de eruditis ruent, ut conflentur, et eligantur, et dealbentur usque ad tempus præfinitum.* Justi per multas vexationes exercentur, XX, 129, 1. Justis nihil mali advenit, nisi ex certa Dei præscientia et voluntate, ad eum vel a vitiis purgandum, vel in virtute perficiendum, IV, 278, 1.

3° Eorum patientia et magnanimitas in adversis, ad utramque fortunam commodos et benevolos se præbent, V, 370, 2. Justorum verorum et factorum in rerum temporalium penuria et jactura discrimen, XI, 675, 2. Justi veri, saltem supernaturaliter, nunquam sunt infortunati, I, 302, 1. In animi serenitate mundi hujus molestias et adversa facile excutiunt, V, 382, 1; 465, 1 : *Iter pigrorum quasi sepes spinarum; via autem justorum absque offendiculo.* Nil timent, X, 201, 1 : *Qui timet Dominum, nihil trepidabit, et non pavebit, quoniam ipse est spes ejus*, XV, 234, 2. Nullis adversitatibus aut terroribus moventur, V, 348, 1 : *Non roborabitur homo ex impietate, et radix justorum non commovebitur*, 536, 1. Justus est intrepidus, 284, 1, 2 : *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.* Semper est securus, 459, 1, 2. Justus est quadrato lapidi similis, 305, 2 : *Quasi tempestas transiens non erit impius : justus autem quasi fundamentum sempiternum.* Est quasi cubus, XIX, 58, 1. Justi etiam in bello tuti sunt, *Job*, 145, 2. Confidenter suas victorias enarrant, VI, 360, 1, 2 et seqq : *Fugit impius, nemo persequente :*

justus autem quasi leo confidens absque terrore erit; IX, 588, 2 : *Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic et qui in præceptis Dei permanebit semper.* Eorum et leonis analogiæ, V, 362, 1. In tentatione et calamitate manent firmi, V, 304, 2; 309, 2 : *Justus in æternum non commovebitur : impii autem non habitabunt super terram.* Omnem cladem superant, 305, 1. In adversis crescunt iis animi, 362, 2. Omnes tribulationes æquo animo ferunt, 366, 2. Quia res omnes hujus mundi parvi æstimant, *ibid.*

4° Tribulationes amant et in iis gaudent, IX, 636, 2. In adversis Deo gratias agunt, necessitate probantur, IV, 274, 1, 2 : *Immobilis* (Tobias) *in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ.* Tribulationem expetunt, quia ea probantur, X, 23, 1, 2 : *Vasa figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis.* Patiuntur, ut in virtute perficiantur, III, 383, 2. Tacent in judicio iniquo, *Job*, 308, 2 : *Quis est qui judicetur mecum? veniat : quare tacens consumor?* Justi solatium ex tribulationibus capiunt, *Psalm.* I, 24, 1 : *Cum invocarem, exaudivit me Deus justitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi.*

5° Unde justorum patientia, magnanimitas, gaudium in adversis. Eos roborat virtus et sanctitas, V, 309, 1. Omne robur habent in mente voluntate Dei armata, VI, 362, 1. In tentatione et calamitate confidunt ob spem opis divinæ, 362, 2. Justis spes est tutissima domus, *Psalm.* I, 26, 2 : *In pace in idipsum dormiam et requiescam.* Currunt ad Deum quasi ad arcam in tribulatione, V, 569, 2 : *Turris fortissima nomen Domini : ad ipsum currit justus, et exaltabitur.* Justos de tribulatione quomodo liberat Deus, *Psalm.* I, 24, 1; 207, 1 : *Juxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit. Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus.* Liberantur a malo quod falso testimonio illis paratur, VI, 123, 2. Eos lingua calumniatrix illustrat et exornat, X, 59, 1 : *Perseverantia illius* (linguæ nequam) *non permanebit; sed obtinebit vias injustorum et flamma sua comburet justos.*

6° Peculiari providentia a Deo proteguntur contra impiorum conatus. Quare iis Deus opposuerit peccatores, X, 176, 1 : *Contra malum bonum est, et contra mortem vita; sic et contra virum justum peccator.* Justi non habent alios inimicos, nisi impios, *Psalm.* I, 379, 1 : *Eripe me de inimicis meis, Deus meus, et ab insurgentibus in me libera me. Eripe me de operantibus iniquitatem, et de viris sanguinum salva me;* Psalm. II, 347, 2. Justorum magna tentatio est prosperitas iniquorum, et quomodo superetur, *Psalm.* I, 232, 1 : *Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias.* Justi non multum debent formidare insidias impiorum, *Psalm.* I, 233, 1 : *Observabit peccator justum, et stridebit super eum dentibus suis; Dominus autem irridebit eum, quoniam prospicit quod veniet dies ejus.* Justi contra persecutiones defensio est oratio, *Psalm.* I, 215, 2: *Ego autem, cum mihi molesti essent, induebar cilicio. Humiliabam in jejunio animam meam, et oratio mea in sinu meo convertetur.* Eorum radix et justitia, Deo protegente, contra conatus impiorum invalescit, V, 359, 1 : *Propter peccata labiorum ruina proximat malo : effugiet autem justus de angustia.* Deo protegente, justus laqueos impiorum evadit, 315, 2; 319, 1 : *Justus de angustia liberatus est; et tradetur impius pro eo. Simulator ore decipit amicum suum; justi autem liberabuntur scientia.* Item sua prudentia, 316, 2; 359, 2. Justi opes tutæ sunt ab impiorum insidiis, 359, 2. Justi iniquos derident, *Job*, 147, 1 : *In vastitate et fame ridebis, et bestias terræ non formidabis.* Interdum justus per fugam invidiam potest declinare, I, 308, 1. Justus quomodo lavare manus suas dicitur in sanguine peccatoris, *Psalm.* I, 375, 1, 2 : *Lætabitur justus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris.*

Quarto. *Justi diu in terra vivunt, et vitam felici morte obsignant.* Justus meretur vitam longam, et postea beatam æternitatem, V, 342, 2 : *Fructus justi lignum vitæ*; 374, 2 : *De fructu oris sui homo satiabitur bonis.* Diu in mundo vivet, 309, 2 : *Justus in æternum non commovebitur; impii autem non habitabunt super terram.* Cur diu vivere dicatur, 304, 2 : *Quasi tempestas transiens non erit impius : justus autem quasi fundamentum sempiternum.* Fructus juventutis in bona senectute percipiet, 374, 2. Mortem non timet, 316, 2. Sperat in morte sua, cur, 440, 1, 2 : *In malitia sua expelletur impius; sperat autem justus in morte sua.* Hic a morte nunquam occupatur, XVII, 433, 2. Quacumque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit, IV, 458, 1. Post mortem Justi vivunt Deo, *Job*, 367, 2. Post mortem transeunt ad gloriam, V, 316, 2. Justorum mors qualis, *Psalm.* I, 208, 1, 2 : *Redimet Dominus animas servorum suorum, et non delinquent omnes qui sperant in eo.* Eorum claritas magis in tenebris mortis elucescit, VI, 71, 2 (*Vide* Mors justorum).

Quinto. *Justi in suis filiis redivivunt et beati sunt.* Justus semper virtutis suæ imitatores progignet, V, 340, 2. Justorum genus est prosapia virtutis, IX, 113, 2 : *Filii sapientiæ, Ecclesia justorum : et natio illorum obedientia et dilectio.* Justus felicem et copiosam post se posteritatem relinquet, 347, 2. Justorum domus et familia semper efflorescit, 416, 1 : *Domus impiorum delebitur; tabernacula vero justorum germinabunt.* Eorum hæredes sunt filii et nepotes, non extranei, 395, 2 : *Bonus relinquit hæredes filios, et nepotes; et custoditur justo substantia peccatoris.* Eorum filii Deo etiam sunt curæ et beati, VI, 52, 2 et seq. : *Justus qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.* Ejus posteri in suis domibus multis annis firmi agent, 399, 2.

2° *Justorum felicitas post mortem.* Eorum opus et fructus operis est certus, stabilis, fidelis, V, 328, 2 : *Impius facit opus instabile, seminanti autem justitiam merces fidelis.* Justi sunt in eo similes apibus, *ibid.* Merito operum mercedem a Deo reposcere possunt, XIX, 312, 2 : *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Vitam æternam merentur ex condigno, *Psalm.* I, 152, 1, 2 : *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini, et visitem templum ejus.* Per quam scalam in cœlum ascendunt, V, 562, 2. Fabricando bonum virtutis fabricant sibi bonum gloriæ cœlestis, 427, 1. Justus quomodo vix salvetur, et cur, XX, 371, 1, 2 et seq. : *Et si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt?* Justorum diversi sunt gradus quoad gloriam, XIII, 169, 2. Eorum dignitas est quod cœlo decorem afferant, V, 308, 2. Expectatio justorum lætitia : *Spes autem impiorum peribit.* Justorum saturitas in cœlo, XV, 147, 1.

Justos qui in fine mundi vivent, ignis conflagrationis mundi expiabit, XX, 478, 1. Justi non soli resurgent, XIII, 169, 1, 2. In die judicii Christum benevolum experientur, V. 498, 2 : *Indignatio regis, nuntii mortis; et vir sapiens placabit eam.* Lucebunt in judicio, *Job*, 280, 2 : *Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum.* Omnes in judicio universali judicabunt infideles et impios judicio non proprie dicto VII, 339, 1 : *Judicabunt nationes, et dominabuntur populis.* Proprie vero martyres suos reges et judices a quibus inique judicati sunt, 339, 2; 379, 1 : *Tunc stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores eorum.* In die judicii impios condemnabunt a quibus vexati, pios, qui sibi compassi, glorificabunt, X, 43, 2. Subsannabunt impios in judicio, *Job*, 475, 1 : *Videbunt justi, et lætabuntur, et innocens subsannabit eos.* Justi non gaudent proprie de interitu impiorum, sed de triumpho justitiæ Dei, *ibid.* Justorum memoria est perennis, X, 264, 1 : *Vita viri in numero dierum : dies autem Israel innumerabiles sunt.* Eorum natalis communis lætitia, XVI, 43, 2 (*Vide* Beati, Cœlum, Gloria cœlestis, Judicium, Resurrectio Sancti).

JUSTUS (S.). S. Justus, Lugdunensis episcopus quare relicto episcopatu in eremum Ægypti concesserit, II, 386, 2,

JUSTUS ORGELITANUS. Justus Orgelitanus quo tempore floruerit, VII, 463, 2.

JUVENIS, JUVENTUS (*Vide* Adolescens, Adolescentia.

K

KAPPA. Kappa tria pessima quid sit, XIX, 325, 2.

KEMNITIUS. Kemnitius immerito Vulgatam carpit, XX, 616, 2. Kemnitii hæretici in Sacramenta Ecclesiæ calumnia, XXI, 312, 2. Kemnitius Concilium Tridentinum reprehendit, quod Pontificem doceat in voto et legibus dispensare posse, XVIII, 277, 1.

KEVAN et KIUN. *Kevan* et *Kiun* quale sit idolum, XIII, 589, 2; 590, 1. Idem est quod *Rephan*, eo quod idolum hoc primitus cultum ab Ismaelitis et Persis, eorum lingua dictum sit *Kivan*, vel *Kevan*, quam deinde vocem Hebræi dixerunt *Rephan*, 590, 1. Sed doctiores retinuere *Kevan*, vel mutarunt in *Kiun*, *ibid.* et 2.

KILIANUS (S.). S. Kiliani corpus in equili ab equis honoratum, XI, 107, 1.

KITTIM. *Kittim* Cyprum et quasvis insulas significat, XIII, 155, 1, 2.

KOSAKI. Kosaki et Hiberni cur ante pugnam se vino adusto repleant, XIV, 481, 2; XVII, 92, 2.

L

L. L sæpe mutatur in R et in alias litteras, XV, 173, 2.

LABAN. Laban persequitur Jacobum, I, 309, 1. Quid dicat Jacobo invento, et de inito pacto, *ibid.* et seqq. An coluerit idola, 311, 2. Jacobum eludere putabat, oves separando, 303, 1, 2. Ejus injustitia. 304, 1. Laban Jacobum circumvenire studens, suis dolis est circumventus, VI, 374. 1. Laban fuit patrumfamilias speculum octuplex, I, 258, 2.

LABARUM. Labarum Constantini quid, et unde sic dictum, VII, 559, 2. Qualem characterem præferret, XXI, 261, 2.

LABIUM. 1° Labia sunt linguæ claustra, VI, 293, 2. Labiorum tria ornamenta, VIII, 41, 2 et seq. Labia Jobi cur integra relicta sint, *Job*, 408, 2. Labia cur statim gaudium ac mœror occupet XIV, 264, 1.

2° Labium unum electum quomodo attulerit Christus suo in orbem adventu, XIV, 303, 1, 2. Labium electum quod sit, *ibid.* Labia Christi ut lilia ob sex analogias. VIII, 127, 2. Labium reflexum mensarum est tropologice examen operum, XII, 801, 1. Labiorum signaculum est dicendorum præmeditatio, IX, 593, 1. Labia moderans quantum inde boni colligat, et non moderans, quantum mali, 599. 2. Labia contorquens non vult agere sincere, sed decipere, V. 512, 1, 2. Ea mordere signum est perfectæ perversitatis, 225. 2 et seq. Labia dolosa execranda, *Job*, 408, 2 (*Vide* Lingua, Loquacitas).

LABOR, LABORARE. I. Variæ vocis *laboris* acceptiones et symbola. — Labor præter significationem nativam, molestiam etiam significat, V, 509, 2 et seq. Item fraudem, iniquitatem, injuriam, VI, 215, 1. *Laboris* nomine in Scriptura dicitur omne peccatum, et maxime vis et injuria, cur, XIV, 202, 1. Labor charitatis quis sit, XIX, 116, 1. Labor omnis quomodo sit in ore hominis, VII, 227, 1, 2. Laboris symbolum bos est, V, 405, 1; XII, 578, 1. Laborem perpetuum quomodo pingerent Ægyptii, XII, 508, 2; 578, 1.

II. Laboris necessitas. Deus ab initio creavit hominem ad laborandum, *Job*, 130, 2 : *Homo nascitur ad laborem et avis ad volatum.* Etiam ante peccatum homo creatus est ad operationem, *ibid.* Post peccatum damnatus fuit ad laborem et dolorem, 130, 2; 131, 1. Labor post lapsum homini præcipitur ut pœna, I, 109, 1, 2. *Quia audisti vocem uxoris tuæ, et comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo : in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.* Labor homini est pœna post peccatum, V, 509, 1, 2. Laborandum est ut quæratur victus, *ibid.* : *Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum*, VI, 461, 2. Labor labores parit, et hi labores sunt catenati, XIII, 482, 2. Labores sunt justi compedes, *Job*, 191, 1. Laborare debent qui edere et ditescere volunt, V, 404, 2 : *Ubi non sunt boves, præsepe vacuum est : ubi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.* Non laborans non manducet, XIX, 170, 2 : *Hoc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet.* Labor a Cyro rege Persarum commendatus, IV, 206, 2. Gnomæ de labore, XII, 578, 2.

Laborandum est a prima adolescentia, V. 158, 2; VI, 244, 1 : *Præpara foris opus tuum et diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam.* Labor juvenum est, IX, 672, 2 : *Quæ in juventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies?* Laborandum est quamdiu vivimus, VI. 505. 2. Labores fidelium non finiuntur nisi cum vita, XX. 375. 1.

III. Laboris commoda, fructus, simulque motiva ad eum strenue suscipiendum. — 1° *Laboris fructus temporales.* IX, 222, 1 : *Non oderis laboriosa opera, et rusticationem creatam ab Altissimo.* Labor suapte natura lucrum aliquod parit V, 428, 1 : *In omni opere erit abundantia; ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.* Labor parit opes, imperium et bonorum operum abundantiam, V, 161, 2 et seq. : *Manus fortium dominabitur; quæ autem remissa est, tributis serviet*; 372, 1 : *Non inveniet fraudulentus lucrum, et substantia hominis erit auri pretium*; VI, 22, 1 : 60, 2 : *Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat; aperi oculos tuos, et saturare panibus.* Laborans laborat sibi, id est animæ et corporis bono, V, 510, 2 : *Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum.* Laborans satiabitur panibus, deses conficietur inopia, VI. *Qui operatur terram suam, saturabitur panibus; qui autem sectatur otium, replebitur egestate.* Labor continuus omnes difficultates occurrentes evincit, VI, 249, 1, 2. Laborando fimus valentiores corpore et spiritu, 225, 1. Laboriosa sunt pretiosa, VII, 108, 1. Labore parta studiosius servantur, 72, 2. Labore parta non tam cito depereunt, V, 384, 2 et seq. : *Substantia festinata minuetur; quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.*

2° *Laboris fructus spirituales.* Primo. *Laboris dignitas et gloria*, V, 428, 1 : *In omni opere erit abundantia; ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas*; XII, 578, 1. Labor est gloria animæ ejusque dignitati congruus, IX, 324, 2 : *Melior est qui operatur, et abundat in omnibus, quam qui gloriatur, et eget pane. Fili, in mansuetudine serva animam tuam, et da illi honorem secundum meritum suum.* Labor proprius nobilitat, non labor avorum, V, 354, 2 : *Melior est pauper et sufficiens sibi, quam gloriosus et indigens pane.* Laborans sibi sufficiens melior et nobilior est splendido et egente domi, 353, 2 et seq. Labor tenuium potior est otio inerti divitum, 291, 2 : *Opus justi ad vitam, fructus autem impii ad peccatum.* Laboriosus vocari potest vir robustus VI, 98, 2 : *Cogitationes robusti semper in abundantia, omnis autem piger in egestate est.*

Secundo. *Labor virtutes parit.* Labor concupiscentiæ minuendæ conducit, V, 509, 1. Labore parandæ sunt virtutes, 291, 1. Virtutem et sapientiam parit, V, 157, 1; IX, 404, 2 : *Vestigium cordis boni, et faciem bonam difficile invenies, et cum labore.* Labor omnia vincit, V, 59, 1 : *Si quæsieris eam* (sapientiam) *quasi pecuniam, et sicut thesauros effoderis illam, tunc intelliges timorem Domini, et scientiam Dei invenies*; VI, 461, 2. Labore modico sapientia paratur, X, 559, 2 : *Inclinavi modice animam meam, et excepi illam* (sapientiam). Labor lætitiam parit, *Job*, 536, 2. Labor est lux mentis, 694, 2 : *In manibus abscondit lucem, et præcipit ei ut rursus adveniat. Annuntiat de ea amico suo, quod possessio ejus sit, et ad eam possit ascendere.* Labor continuatus dulcescit, V, 158, 2. Hujus vitæ felicitas in honestis laboribus sita est, *Job*, 131, 1. Labor conjunctus cum voluptate, *ibid.*, 2.

Tertio. *Labore emitur cælum*; VI, 501, 1, 2 : *Posside sapientiam, quia auro melior est; et acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.* Laborandum in hac vita, ut in altera gloriæ opes comparemus, 291, 1; 376, 2 et seq. : *Vult et non vult*